

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 30ής Απριλίου 1996 *

Στην υπόθεση C-308/93,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Centrale Raad van Beroep (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank

και

J. M. Cabanis-Issarte,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, D. A. O. Edward, J.-P. Puissechet και G. Hirsch, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann, H. Ragnemalm και M. Wathelet (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Tesauro

γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank, εκπροσωπούμενος από τον E. H. Pijnacker Hordijk, δικηγόρο Άμστερνταμ,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Δ. Γκουλούση, νομικό σύμβουλο, και B.-J. Drijber, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1994,

έχοντας υπόψη τη διάταξη της 27ης Ιουνίου 1995 περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας,

λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις που έδωσαν στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου:

— ο Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank, εκπροσωπούμενος από τον E. H. Pijnacker Hordijk,

- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Kloeke, Oberregierungsrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Perrin de Brichambaut, διευθυντή νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, την C. de Salins, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του ίδιου υπουργείου, και τον C. Chavance, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στην ίδια διεύθυνση,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Stix-Hackl, Legationsrätin στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εξωτερικών,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον M. S. Braviner, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενο από τον P. Watson, barrister,
- η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον B. J. Drijber,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank, εκπροσωπούμενου από τον E. H. Pijnacker Hordijk, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον M. A. Fierstra, βοηθό νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τους C. Chavance και J.-F. Dobelle, αναπληρωτή διευθυντή της διευθύνσεως νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τους M. S. Braviner και P. Watson, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους Δ. Γκουλούση και B. J. Drijber, κατά τη συνεδρίαση της 22ας Νοεμβρίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Φεβρουαρίου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με απόφαση της 3ης Ιουνίου 1993, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Ιουνίου 1993, το Centrale Raad van Beroep υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, διάφορα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 1408/71).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Cabanis-Issarte και του Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank (οργανισμού κοινωνικών ασφαλίσεων, στο εξής: SVB) ως προς τον καθορισμό του ποσού της εισφοράς που αναλογεί σε συμπληρωθείσα βάσει του Algemene Ouderdomswet (ολλανδικού νόμου περί γενικής ασφάλισης γήρατος, στο εξής: AOW) περίοδο προαιρετικής ασφάλισης.

- 3 Η Cabanis-Issarte, γαλλικής ιθαγενείας, είναι χήρα διακινουμένου εργαζομένου, επίσης γαλλικής ιθαγενείας. Τον Νοέμβριο του 1948 το ζεύγος εγκαταστάθηκε στις Κάτω Χώρες λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας του συζύγου. Τον Οκτώβριο του 1960 οι σύζυγοι επέστρεψαν στη Γαλλία. Τον Νοέμβριο του 1963 εγκαταστάθηκαν εκ νέου στις Κάτω Χώρες και κατοίκησαν εκεί μέχρι τον Ιούλιο του 1969, έτος κατά το οποίο ο Cabanis έφθασε στην ηλικία συνταξιοδότησεως. Από την ημερομηνία αυτή οι σύζυγοι επέστρεψαν οριστικώς στη Γαλλία, όπου ο Cabanis απεβίωσε τον Οκτώβριο του 1977.

- 4 Από την 1η Ιανουαρίου 1957, ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του AOW, μέχρι τον Οκτώβριο του 1960, η Cabanis-Issarte είχε την ιδιότητα του «υποχρεωτικώς ασφαλισμένου» δυνάμει του AOW, λόγω του ότι κατοικούσε στο ολλανδικό έδαφος. Κατά τη διαμονή των συζύγων στη Γαλλία από τις 20 Οκτωβρίου 1960 μέχρι τις 12 Νοεμβρίου 1963, η Cabanis-Issarte ασφαλιζόταν βάσει του

ΑΟΩ, λόγω της καταβολής προαιρετικών εισφορών από τον σύζυγό της. Στη συνέχεια, ανέκτησε την ιδιότητα του «υποχρεωτικώς ασφαλισμένου» βάσει του ΑΟΩ, ως κάτοικος Κάτω Χωρών και τη διατήρησε μέχρι την οριστική επιστροφή της στη Γαλλία, στις 15 Ιουλίου 1969.

- 5 Για την προγενέστερη της ενάρξεως ισχύος του ΑΟΩ περίοδο, από τις 23 Νοεμβρίου 1948 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1956, η Cabanis-Issarte ήταν ασφαλισμένη, υπό την ολλανδική νομοθεσία, κατά συνδυασμένη εφαρμογή των μεταβατικών διατάξεων του ΑΟΩ και των διατάξεων του παραρτήματος V, κεφάλαιο Η, του κανονισμού 1408/71, όπως προσαρμόστηκε με την πράξη περί των όρων προσχωρήσεως του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας και των προσαρμογών των Συνθηκών (JO 1972, L 73, σ. 14).
- 6 Το παράρτημα V, κεφάλαιο Η, σημείο 2, περιπτώσεις α', γ' και ε', περιέχει πράγματι διάφορους κανόνες περί εξομοιώσεως, οι οποίοι καθιστούν δυνατή μια τέτοια κάλυψη. Οι κανόνες αυτοί έχουν ως εξής:

«α) Ως περίοδοι ασφαλίσεως, που πραγματοποιήθηκαν δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος, θεωρούνται, επίσης, οι περίοδοι προ της 1ης Ιανουαρίου 1957 κατά τη διάρκεια των οποίων ο δικαιούχος μη πληρών τις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες δύνανται να εξομοιωθούν οι εν λόγω περίοδοι με περιόδους ασφαλίσεως, κατοικούσε στο έδαφος των Κάτω Χωρών μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας του, ή κατά τη διάρκεια των οποίων ο εν λόγω δικαιούχος, ενώ κατοικούσε στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, ασκούσε μισθωτή δραστηριότητα στις Κάτω Χώρες για λογαριασμό εργοδότη εγκατεστημένου στη χώρα αυτή.

(...)

γ) Όσον αφορά την ύπανδρη γυναίκα ο σύζυγος της οποίας δικαιούται συντάξεως, δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος, λαμβάνονται επίσης υπόψη ως περίοδοι ασφαλίσεως οι περίοδοι αυτού του γάμου οι οποίες προηγούνται της ημερομηνίας κατά την οποία η ενδιαφερόμενη συνεπλήρωσε το 65ο έτος της ηλικίας της και κατά τη διάρκεια των οποίων κατοικούσε στο έδαφος ενός ή περισσότερων κρατών

μελών, εφόσον οι περίοδοι αυτές συμπίπτουν με τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο σύζυγός της υπό τη νομοθεσία αυτή και με τις περιόδους ασφαλίσεως που πρέπει να ληφθούν υπόψη σύμφωνα με την περίπτωση α'.

(...)

- ε) Όσον αφορά τη γυναίκα η οποία είχε υπανδρευθεί, και της οποίας ο σύζυγος είχε υπαχθεί στην ολλανδική νομοθεσία περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος, ή θεωρείται ότι έχει συμπληρώσει περιόδους ασφαλίσεως δυνάμει των διατάξεων της περιπτώσεως α', εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των δύο προηγούμενων περιπτώσεων.

(...».

- 7 Από τότε που συνταξιοδοτήθηκε, τον Φεβρουάριο του 1969, μέχρι τον θάνατό του τον Οκτώβριο του 1977, ο Cabanis ελάμβανε «σύνταξη εγγάμου», υπολογισθείσα αναλόγως των ανωτέρω περιόδων ασφαλίσεως, οι οποίες είχαν συμπληρωθεί από τους δύο συζύγους. Κατά την περίοδο αυτή, η Cabanis-Issarte, η οποία έφθασε στο 65ο έτος της ηλικίας της τον Μάιο του 1974, δεν μπορούσε προσωπικώς να αξιώσει σύνταξη βάσει του AOW, δεδομένου ότι η προστασία της ως έγγαμης γυναίκας εξασφαλιζόταν υπό το σύστημα αυτό, όπως ίσχυε τότε, αποκλειστικώς με τη σύνταξη που καταβαλλόταν στον σύζυγό της.
- 8 Αντιθέτως, μετά τον θάνατο του συζύγου της, η Cabanis-Issarte απέκτησε, από 1ης Απριλίου 1978, αυτοτελές δικαίωμα προς «σύνταξη αγάμου» βάσει του AOW. Ωστόσο, ο SVB μείωσε τη σύνταξη αυτή κατά ποσό που αντιστοιχεί στα 29 έτη κατά τα οποία η Cabanis-Issarte δεν ήταν ασφαλισμένη υπό το σύστημα αυτό, δηλαδή την περίοδο από τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας της (13 Μαΐου 1924) μέχρι την ημερομηνία της πρώτης εγκαταστάσεως του συζύγου της στις Κάτω Χώρες (23 Νοεμβρίου 1948) και την περίοδο από την ημερομηνία οριστικής επιστροφής στη Γαλλία (15 Ιουλίου 1969) μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας της Cabanis-Issarte (13 Μαΐου 1974).

9 Για την τελευταία περίοδο, ο SVB πρότεινε στην Cabanis-Issarte να καταβάλει προαιρετικές εισφορές. Με απόφαση της 7ης Ιουλίου 1980, ο SVB καθόρισε την εισφορά για την εν λόγω προαιρετική ασφάλιση στο ανώτατο ποσό της, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 (*Stb.* 56), το οποίο έχει ως εξής:

«η εισφορά ισούται, για κάθε πλήρες ημερολογιακό έτος της περιόδου, με το ανώτατο ποσό που μπορεί να οφείλει ο ασφαλισμένος για το εν λόγω έτος βάσει του *Algemene Ouderdomswet*.»

10 Ωστόσο, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή επί του Ολλανδού υπηκόου, ο οποίος οφείλει, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 2 του βασιλικού διατάγματος του 1961, εισφορά που είναι χαμηλότερη, καθότι

«ανέρχεται, για κάθε πλήρες ημερολογιακό έτος της εν λόγω περιόδου, ως προς το οποίο μπορεί να αποδείξει πλήρως έναντι του *Sociale Verzekeringsbank* ότι κάτι τέτοιο είναι ευνοϊκότερο γι' αυτόν, σε ποσοστό επί του εισοδήματός του κατά το εν λόγω ημερολογιακό έτος, ίσο με το ποσοστό που ισχύει για το έτος αυτό βάσει του άρθρου 28 του *Algemene Ouderdomswet*, πάντως δε ίσο τουλάχιστον προς το 5 % του ποσού που ο ασφαλιζόμενος μπορεί να οφείλει κατ' ανώτατο όριο για το εν λόγω έτος βάσει αυτού του νόμου».

11 Το άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1971 (*Stb.* 798) περιέχει διατάξεις ανάλογες με αυτές που μόλις παρατέθηκαν, με μόνη διαφορά ότι το τελευταίο βασιλικό διάταγμα παραπέμπει και στον *Algemene Weduwen- en Wezenwet* (ολλανδικό νόμο περί γενικής ασφαλίσεως χηρών και ορφανών).

Η Cabanis-Issarte άσκησε προσφυγή ενώπιον του Raad van Beroep te Amsterdam κατά της αποφάσεως του SVB με την οποία καθορίστηκε στο ανώτατο ύψος του το ποσό των καταβλητέων στο πλαίσιο της προαιρετικής ασφαλίσεως εισφορών.

- 13 Με απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1987, το Raad van Beroep te Amsterdam κήρυξε βάσιμη την προσφυγή της Cabanis-Issarte. Θεώρησε, μεταξύ άλλων, ότι «ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 έχει εφαρμογή επί της προσφεύγουσας δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 2 και ότι, βάσει του άρθρου 3 του κανονισμού αυτού, η προσφεύγουσα δικαιούται να επικαλεστεί τις ευεργετικές διατάξεις της ρυθμίσεως περί προαιρετικής καταβολής της εισφοράς υπό τους ίδιους όρους με τους Ολλανδούς υπηκόους».
- 14 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, οι διατάξεις αυτού ισχύουν «για μισθωτούς (...) που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη (...) καθώς και για τα μέλη της οικογενείας τους και για τους επιζώντες τους».
- 15 Όσο για το άρθρο 3, παράγραφος 1, αυτό προβλέπει ότι «Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του (...) κανονισμού, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του (...) κανονισμού».
- 16 Ο SVB άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Centrale Raad van Beroep. Το δικαστήριο αυτό θεωρεί, μεταξύ άλλων, ότι αν ένα πρόσωπο, όπως η Cabanis-Issarte, είχε παραμείνει στις Κάτω Χώρες κατά την περίοδο από 15 Ιουλίου 1969 έως τις 13 Μαΐου 1974, θα εξακολουθούσε να είναι υποχρεωτικώς ασφαλισμένο ως κάτοικος και, σε αντίθεση με την προαιρετική ασφάλιση, η εισφορά δεν θα καθοριζόταν στο ανώτατο ποσό.

17 Έχοντας αμφιβολίες ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων που η Cabanis-Issarte μπορεί να αντλήσει από τον κανονισμό 1408/71, το Centrale Raad van Beroep ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, εφαρμόζεται, ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 και δη η θεσπιζόμενη στο άρθρο 3 αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, σε πρόσωπα όπως η εφεσβλήτη βάσει του άρθρου 2 αυτού;

α) επειδή η εφεσβλήτη πρέπει να θεωρηθεί ως δικαιούχος βάσει του παραρτήματος V, κεφάλαιο Η, σημείο 2, περίπτωση α', του κανονισμού αυτού (σύμφωνα με την αριθμηση του παραρτήματος αυτού κατά τον χρόνο εκδόσεως της εφεσιβαλλομένης αποφάσεως);

β) επειδή πρέπει να θεωρηθεί ως μέλος της οικογενείας ή (τελικά) ως επιζών πρόσωπο, υπό την έννοια του άρθρου 2 του κανονισμού αυτού, διότι βάσει του άρθρου 9 του τότε ισχύοντος βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 ήταν ασφαλισμένη (καλυπτομένη από την ασφάλιση τρίτου) συννεπία καταβολής εισφορών, στο πλαίσιο συστήματος προαιρετικής ασφαλίσεως, εκ μέρους του αποβιώσαντος συζύγου της (για την περίοδο από 20 Οκτωβρίου 1960 μέχρι 12 Νοεμβρίου 1963);

γ) επειδή πρέπει να θεωρηθεί ως μέλος της οικογενείας ή ως επιζών πρόσωπο, θα πρέπει δε να αναγνωρισθεί ότι οι διατάξεις του σημείου 2, περίπτωση ε', σε συνδυασμό με τις διατάξεις του σημείου 2, περίπτωση γ', του προαναφερθέντος παραρτήματος, εφαρμόζονται όχι μόνο στην τελευταία προαναφερθείσα περίοδο αλλά και πέραν αυτής;

2) Μπορεί να θεωρηθεί ότι σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση χάνονται, συννεπία της ασκήσεως του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, οπότε δεν επιτυγχάνεται ο σκοπός των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, και, στην περίπτωση αυτή, ποιες είναι οι συνέπειες ως προς την επίμαχη στην παρούσα δίκη προϋπόθεση της ιθαγενείας για τη μείωση εισφορών;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 18 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί στην ουσία να πληροφορηθεί αν τα άρθρα 2 και 3 του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μπορεί να τα επικαλεστεί ο επιζών σύζυγος διακινουμένου εργαζομένου, ενόψει του προσδιορισμού του ποσού της εισφοράς που αναλογεί σε περίοδο προαιρετικής ασφάλισης συμπληρωθείσα υπό το σύστημα συντάξεων γήρατος του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου απασχολήθηκε ο εργαζόμενος.
- 19 Από πάγια, μετά την απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1976 στην υπόθεση 40/76, *Kermaschek* (Συλλογή τόμος 1976, σ. 599), νομολογία προκύπτει ότι τα μέλη της οικογενείας ενός εργαζομένου μπορούν να επικαλούνται, βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 1408/71, μόνον παράγωγα δικαιώματα, δηλαδή δικαιώματα που αποκτούν υπό την ιδιότητα του μέλους της οικογενείας του εργαζομένου.
- 20 Ο SVB, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών που κατέθεσαν παρατηρήσεις και η Επιτροπή συμφωνούν στο ότι, βάσει αυτής της νομολογίας, ο επιζών σύζυγος διακινουμένου εργαζομένου δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71 ενόψει του καθορισμού του ποσού της εισφοράς που οφείλει να καταβάλει για περίοδο προαιρετικής ασφάλισης, προκειμένου να λάβει σύνταξη γήρατος, δεδομένου ότι το δικαίωμα για την παροχή αυτή δεν αποτελεί παράγωγο δικαίωμα, κτηθέν υπό την ιδιότητα του μέλους της οικογενείας ή του επιζώντος ενός εργαζομένου, αλλά ίδιον δικαίωμα, κτηθέν ανεξαρτήτως οποιασδήποτε οικογενειακής σχέσεως με εργαζόμενο.
- 21 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, το οποίο οριοθετεί το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, αφορά δύο σαφώς χωριστές κατηγορίες προσώπων: αφενός, τους εργαζομένους και, αφετέρου, τα μέλη της οικογενείας και τους επιζώντες των εργαζομένων. Οι πρώτοι πρέπει, για να εμπέλτουν στον κανονισμό, να είναι υπήκοοι κράτους μέλους, απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους· αντιθέτως, καμία προϋπόθεση ιθαγενείας δεν απαιτείται για τα μέλη της οικογενείας ή τους επιζώντες εργαζομένων, κοινοτικών υπηκόων, προκειμένου να έχει εφαρμογή επ' αυτών ο κανονισμός.

- 22 Η διάκριση μεταξύ εργαζομένων και μελών της οικογενείας τους ή επιζώντων καθορίζει το προσωπικό πεδίο εφαρμογής πολυαριθμών διατάξεων του κανονισμού 1408/71, ορισμένες από τις οποίες εφαρμόζονται αποκλειστικώς επί των εργαζομένων.
- 23 Συγκεκριμένα, ο σύζυγος κοινοτικού εργαζομένου δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιδιότητα του μέλους της οικογενείας του εργαζομένου προκειμένου να αξιώσει να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις των άρθρων 67 έως 71 του κανονισμού 1408/71, οι οποίες έχουν ως κύριο αντικείμενο μόνον τον συντονισμό των δικαιωμάτων για παροχές ανεργίας που, δυνάμει των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών, χορηγούνται στους μισθωτούς υπηκόους κράτους μέλους και όχι στα μέλη της οικογενείας τους.
- 24 Περί αυτού επρόκειτο στην προαναφερθείσα απόφαση Kermaschek. Η Kermaschek, γιουγκοσλαβικής ιθαγενείας, ζητούσε να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις του κανονισμού 1408/71 σχετικά με τον συνυπολογισμό περιόδων ασφαλίσεως ή απασχολήσεως για την κτήση δικαιώματος προς παροχές ανεργίας. Δεν μπορούσε να επικαλεστεί προς τούτο την ιδιότητά της ως εργαζομένου στη Γερμανία, δεδομένου ότι ήταν υπήκοος τρίτης χώρας. Δεν μπορούσε δε να επικαλεστεί ούτε την ιδιότητά της ως συζύγου Γερμανού υπηκόου, δεδομένου ότι οι εν λόγω κοινοτικές διατάξεις έχουν εφαρμογή αποκλειστικώς επί των εργαζομένων.
- 25 Όμως, η περίπτωση που ήχθη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση είναι διαφορετική. Πράγματι, η Cabanis-Issarte ζητεί να τύχει του ευεργετήματος της προβλεπόμενης στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, προκειμένου να προσδιοριστεί το ποσό της εισφοράς που αναλογεί σε περίοδο προαιρετικής ασφαλίσεως συμπληρωθείσα υπό την ολλανδική νομοθεσία η οποία θα προστεθεί σε περίοδο υποχρεωτικής ασφαλίσεως συμπληρωθείσα υπό την ίδια νομοθεσία.
- 26 Πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, αναγνωρίζει, «υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του (...) κανονισμού», στα «πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη» και επί των οποίων έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71, το ευεργέτημα της ίσης μεταχειρίσεως κατά την εφαρμογή των νομοθεσιών των κρατών μελών περί κοινωνικής

ασφαλίσεως, χωρίς να διακρίνει αν το περί ου πρόκειται πρόσωπο είναι εργαζόμενος, μέλος της οικογενείας ή επιζών σύζυγος εργαζομένου. Σημειωτέον επίσης ότι, εν πάση περιπτώσει, οποιαδήποτε παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στηριζόμενη σε μια από τις διατάξεις του κανονισμού στις οποίες παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρέπει να δικαιολογείται αντικειμενικώς, δεδομένου ότι άλλως θα καταστεί κενός περιεχομένου ο θεμελιώδης κανόνας της απαγορεύσεως των διακρίσεων τον οποίο εξαγγέλλει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως.

27 Συναφώς, δεν αμφισβητείται, πρώτον, ότι, υπό την ιδιότητά της ως επιζώντος συζύγου διακινουμένου εργαζομένου, η Cabanis-Issarte εμπίπτει, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, δεύτερον, ότι η καταβαλλομένη από τον SVB στην Cabanis-Issarte σύνταξη γήρατος εμπίπτει στον κατ' άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1408/71 κλάδο «παροχές γήρατος» και, τέλος, ότι καμία διάταξη του κανονισμού, ιδίως δε του τίτλου III, κεφάλαιο 3, «Γήρας και θάνατος (συντάξεις)», ο οποίος περιέχει ειδικές διατάξεις για διάφορες κατηγορίες παροχών, δεν αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, στον τομέα των προϋποθέσεων χορηγήσεως στον επιζώντα σύζυγο εργαζομένου συντάξεως γήρατος βασιζομένης σε προαιρετικές εισφορές.

28 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Cabanis-Issarte πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να έχει εφαρμογή επ' αυτής το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71.

29 Ωστόσο, πρέπει να υπομνηστεί ότι, σε πλείστες όσες αποφάσεις μεταγενέστερες της προαναφερθείσας αποφάσεως Kermaschek, το Δικαστήριο έκρινε ότι το μέλος της οικογενείας διακινουμένου εργαζομένου δεν μπορούσε να επικαλεστεί τα άρθρα 2 και 3 του κανονισμού 1408/71 για να αξιώσει, υπό συνθήκες ίσης μεταχειρίσεως με τους ημεδαπούς, μια παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως προβλεπόμενη από τη νομοθεσία του κράτους υποδοχής, η οποία χορηγείται ως ίδιον δικαίωμα και όχι λόγω της ιδιότητας του μέλους της οικογενείας ενός εργαζομένου, και τούτο χωρίς το Δικαστήριο να διαπιστώσει προηγουμένως τη συνδρομή ειδικών διατάξεων του κανονισμού που εμποδίζουν την εφαρμογή

του άρθρου 3, παράγραφος 1 (βλ. αποφάσεις της 6ης Ιουνίου 1985, 157/84, Frascogna, Συλλογή 1985, σ. 1739· της 20ής Ιουνίου 1985, 94/84, Deak, Συλλογή 1985, σ. 1873· της 17ης Δεκεμβρίου 1987, 147/87, Zaoui, Συλλογή 1987, σ. 5511· της 8ης Ιουλίου 1992, C-243/91, Taghavi, Συλλογή 1992, σ. I-4401, και της 27ης Μαΐου 1993, C-310/91, Schmid, Συλλογή 1993, σ. I-3011).

- 30 Όμως, η αδυναμία του συζύγου ενός εργαζομένου, ο οποίος, αφού συνόδευσε τον εργαζόμενο σε άλλο κράτος μέλος, αποφασίζει να επιστρέψει στο κράτος καταγωγής του με τον εργαζόμενο αυτόν ή μετά τον θάνατό του, να επικαλεστεί τον κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως για τη χορήγηση ορισμένων παροχών προβλεπομένων από τη νομοθεσία του τελευταίου κράτους απασχολήσεως θα είχε αρνητικές επιπτώσεις επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, στο πλαίσιο της οποίας εντάσσεται η κοινοτική ρύθμιση περί συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών κοινωνικής ασφαλίσεως. Πράγματι, θα ήταν αντίθετο προς τον σκοπό και το πνεύμα της ρυθμίσεως αυτής να στερηθεί ο σύζυγος ή ο επιζών διακινουμένου εργαζομένου το ευεργέτημα της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων για την εκκαθάριση παροχών γήρατος, τις οποίες θα μπορούσε να αξιώσει, υπό συνθήκες ίσης μεταχειρίσεως με τους ημεδαπούς, αν παρέμενε στο κράτος υποδοχής.
- 31 Επί πλέον, πρέπει να διαπιστωθεί ότι η διάκριση μεταξύ ιδίων και παραγώγων δικαιωμάτων, στην οποία προσέφυγε το Δικαστήριο στις αποφάσεις του που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 29, μπορεί να έχει ως συνέπεια να παραβλεφθεί η θεμελιώδης επιταγή της κοινοτικής εννόμου τάξεως που αποτελεί η ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων της, διότι η δυνατότητα εφαρμογής τους επί των ιδιωτών θα εξαρτάται από τον χαρακτηρισμό του δικαιώματος ως ιδίου ή ως παραγώγου που δίδει η εφαρμοστέα επί των επιμάχων παροχών εθνική νομοθεσία, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτεροτήτων του εσωτερικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως.
- 32 Οι ιδιαιτερότητες αυτές μπορούν ακόμη και να οδηγήσουν, ενόψει της χορηγίσεως συντάξεως γήρατος υπό τη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους, στο να χαρακτηριστούν ως ίδια ή παράγωγα δικαιώματα αναλόγως της υπό εξέταση περιόδου τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της συντάξεως. Τούτο συμβαίνει, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας

στο σημείο 15 των προτάσεων του της 29ης Φεβρουαρίου 1996, στην περίπτωση της Cabanis-Issarte, η οποία, απέκτησε, υπό την ολλανδική νομοθεσία, συνταξιοδοτικά δικαιώματα, για ορισμένες μεν περιόδους ασφάλισως, υπό την ιδιότητα του μέλους της οικογενείας διακινουμένου εργαζομένου και για άλλες περιόδους, ως ίδιον δικαίωμα.

33 Πρέπει να προστεθεί ότι μια τέτοια διάκριση μεταξύ ιδίου και παραγώγου δικαιώματος τείνει, όπως σημείωσε η Επιτροπή, να ατονήσει στα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισως, λόγω της τάσεως καθολικεύσεως της κοινωνικής ασφάλισως.

34 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο αποκλεισμός από το ευεργέτημα του θεμελιώδους κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως, που θα προέκυπτε για τον επιζώντα σύζυγο διακινουμένου εργαζομένου από την προσφυγή στη διάκριση μεταξύ ιδίων και παραγώγων δικαιωμάτων, οδηγεί το Δικαστήριο να περιορίσει την έκταση εφαρμογής της νομολογίας που απορρέει από την απόφαση Kermaschek μόνο στα περιστατικά που περιγράφονται ανωτέρω στις σκέψεις 23 και 24.

35 Εντούτοις, για να δικαιολογήσουν εν προκειμένω την προσφυγή στη διάκριση μεταξύ ιδίων και παραγώγων δικαιωμάτων, ο SVB και οι κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις ισχυρίζονται στην ουσία ότι η διάκριση αυτή, η οποία παρέχει τη δυνατότητα οριοθέτησεως της εκτάσεως των δικαιωμάτων που οι εργαζόμενοι και τα μέλη της οικογενείας τους μπορούν, έκαστος, να προβάλουν βάσει του κανονισμού 1408/71, απορρέει από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, η οποία αφορά, κατά πρώτον λόγο, τα πρόσωπα που ασκούν ή έχουν ασκήσει οικονομική δραστηριότητα, από το καθεστώς των οποίων απορρέουν τα δικαιώματα που αναγνωρίζει το κοινοτικό δίκαιο στα μέλη της οικογενείας τους.

36 Η Ολλανδική Κυβέρνηση παρατηρεί ειδικά ότι όχι μόνον η Cabanis-Issarte δεν έχει ποτέ εργαστεί στις Κάτω Χώρες, αλλά και τα επίμαχα δικαιώματα συνδέονται με μια περίοδο κατά την οποία η ενδιαφερομένη ούτε καν κατοικούσε στο έδαφος του κράτους αυτού.

- 37 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 38 Πρέπει να υπομνηστεί, κατ' αρχάς, ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, την οποία εξασφαλίζει το άρθρο 48 της Συνθήκης, συνεπάγεται το δικαίωμα ενσωματώσεως στο κράτος υποδοχής, ειδικά για την οικογένεια του εργαζομένου, προκειμένου να αποφευχθούν, ελλείψει της ενσωματώσεως αυτής, αρνητικές επιπτώσεις στην ανωτέρω ελευθερία. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι το ευεργέτημα της ίσης μεταχειρίσεως, ιδίως στον τομέα των κοινωνικών πλεονεκτημάτων, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), και αναγνωρίζεται κατά πάγια νομολογία υπέρ των μελών της οικογενείας του εργαζομένου, επιδιώκει τον ίδιο στόχο και αποτελεί σημαντικό παράγοντα ενσωματώσεως στο κράτος υποδοχής.
- 39 Στη συνέχεια, όσον αφορά την εφαρμογή των εθνικών νομοθεσιών κοινωνικής ασφαλίσεως στους εργαζομένους και στα μέλη της οικογενείας τους, το άρθρο 51 της Συνθήκης έχει αναθέσει στο Συμβούλιο την αποστολή να θεσπίζει, στον τομέα αυτόν, τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-481/93, Moscato, Συλλογή 1995, σ. I-3525, σκέψη 27, και C-482/93, Klaus, Συλλογή 1995, σ. I-3551, σκέψη 21).
- 40 Προς τούτο, ο κανονισμός 1408/71 περιέχει ορισμένο αριθμό διατάξεων που σκοπούν να αποτρέψουν, με τεχνικές που ποικίλλουν αναλόγως του συγκεκριμένου κλάδου κοινωνικής ασφαλίσεως, το ενδεχόμενο ο εργαζόμενος, που έχει ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και αποφασίζει, αφού φθάσει σε ηλικία συνταξιοδοτήσεως, να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, καθώς και τα μέλη της οικογενείας του εργαζομένου αυτού, να στερηθούν πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως, τα οποία θα μπορούσαν να αξιολογήσουν αν παρέμεναν στο τελευταίο κράτος απασχολήσεως.
- 41 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Cabanis-Issarte, γαλλικής ιθαγενείας, δεν εργάστηκε ποτέ και συνόδευσε τον σύζυγό της καθ' όλη τη διάρκεια της

επαγγελματικής του σταδιοδρομίας στις Κάτω Χώρες. Υπό τις συνθήκες αυτές, ακριβώς λόγω της ασκήσεως από τον σύζυγό της του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, της αναγνωρίστηκε το δικαίωμα να εγκατασταθεί μαζί του στο ολλανδικό έδαφος και, κατά συνέπεια, μπόρεσε να αποκτήσει συνταξιοδοτικά δικαιώματα υπό την ολλανδική νομοθεσία, τόσο για τις περιόδους κατοικίας στις Κάτω Χώρες όσο και για περιόδους κατοικίας στη Γαλλία, λόγω της προαιρετικής ασφαλίσεως του συζύγου της ή μιας προσωπικής προαιρετικής ασφαλίσεως.

42 Συναφώς, είναι πρόδηλο ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η επίδικη περίοδος προαιρετικής ασφαλίσεως έχει οπωσδήποτε προορισμό να προστεθεί στις περιόδους υποχρεωτικής ασφαλίσεως που η Cabanis-Issarte συμπλήρωσε στις Κάτω Χώρες, δεδομένου ότι κατοικούσε εκεί παρά το πλευρό του συζύγου της, διακινουμένου εργαζομένου.

43 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, σε αντίθεση με όσα υποστήριξαν ιδίως ο SVB και η Ολλανδική Κυβέρνηση, η περίπτωση της Cabanis-Issarte, όσον αφορά την περίοδο προαιρετικής ασφαλίσεως για τη σύσταση της οποίας ο SVB της αρνείται τη μείωση εισφορών που δικαιούνται οι ημεδαποί, καλύπτεται από τους κοινοτικούς κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και, ειδικά, από τον κανόνα περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, ο οποίος εξαγγέλλεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 και αφορά τόσο τους εργαζομένους όσο και τα μέλη της οικογενείας τους.

44 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι τα άρθρα 2 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μπορεί να τα επικαλεστεί ο επιζών σύζυγος διακινουμένου εργαζομένου, ενόψει του προσδιορισμού του ποσού της εισφοράς που αναλογεί σε περίοδο προαιρετικής ασφαλίσεως συμπληρωθείσα υπό το σύστημα συντάξεων γήρατος του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου απασχολήθηκε ο εργαζόμενος.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 45 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του δευτέρου ερωτήματος και η απάντηση σ' αυτό.

Επί των διαχρονικών αποτελεσμάτων της παρούσας αποφάσεως

- 46 Τόσο ο SVB όσο και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών που κατέθεσαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου φρονούν ότι, στην περίπτωση που το Δικαστήριο αναθεωρήσει τη νομολογία Kerntaschek, θα πρέπει να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας αποφάσεως. Προβλήθηκαν δε κυρίως οι σοβαρές συνέπειες που θα είχε η απόφαση αυτή για τη χρηματοδότηση των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως και ο ριζικός χαρακτήρας της στροφής της νομολογίας.
- 47 Καίτοι οι κυβερνήσεις των κρατών μελών που κατέθεσαν παρατηρήσεις δεν ήταν σε θέση να αξιολογήσουν, έστω και κατά προσέγγιση, τις χρηματοοικονομικές συνέπειες της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, επιτακτικές σκέψεις ασφαλείας δικαίου εμποδίζουν να τεθούν εκ νέου υπό αμφισβήτηση νομικές καταστάσεις που έχουν οριστικώς εγκαθαρτιστεί σύμφωνα με την προηγούμενη πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, της οποίας την έκταση εφαρμογής περιορίζει η παρούσα απόφαση.
- 48 Υπό τις συνθήκες αυτές πρέπει να αποφασιστεί ότι η παρούσα απόφαση δεν μπορεί να προβληθεί προς στήριξη αξιώσεων για παροχές αφορώσες προγενέστερες της ημερομηνίας δημοσιεύσεώς της περιόδους, με εξαίρεση την περίπτωση των προσώπων που, πριν από την ημερομηνία αυτή, άσκησαν ένδικη προσφυγή ή προέβαλαν ισοδύναμη ένσταση.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 49 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική, η Γερμανική, η Γαλλική, η Αυστριακή Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκλυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 3ης Ιουνίου 1993 το Centrale Raad van Beroep, αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 2 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μπορεί να τα επικαλεστεί ο επιζών σύζυγος διακινουμένου εργαζομένου, ενόψει του προσδιορισμού του ποσού της εισφοράς που αναλογεί σε περίοδο προαιρετικής ασφάλισης συμπληρωθείσα υπό το σύστημα συντάξεων γήρατος του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου απασχολήθηκε ο εργαζόμενος.

2) Η παρούσα απόφαση δεν μπορεί να προβληθεί προς στήριξη αξιώσεων για παροχές αφορώσες προγενέστερες της ημερομηνίας δημοσίευσής της περιόδου, με εξαίρεση την περίπτωση των προσώπων που, πριν από την ημερομηνία αυτή, άσκησαν ένδικη προσφυγή ή προέβαλαν ισοδύναμη ένσταση.

Rodríguez Iglesias

Edward

Puissochet

Hirsch

Mancini

Schockweiler

Moitinho de Almeida

Kapteyn

Gulmann

Murray

Jann

Ragnemalm

Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Απριλίου 1996.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias